

Boldog vagyok és halott

I.

Tudja, uram, életem során minden nyavalya elkapott. Malária, influenza, hörghurut, prosztatagyulladás, májzsugorodás. Vagyis betegeskedő ember vagyok. Éltem a szegénység betegségeivel, néha dédelgettem őket, olykor felvettem ellenük a harcot, de végül megbarátkoztam azzal a ténnyel, hogy mindenkinek megvan a maga nyavalyája, keresztje. Ám ez, ami most történt velem, fejbe kólintott, de nagyon. Nem vagyok ijedős, de ez, uram...! Régen azt mondták, hogy a betegség a szegény ember utazása. Nem értettem ezt a patetikusan hangzó mondást. De most, hogy megkaptam ezt a betegséget, rájöttem, mit jelent, hiszen éjjel-nappal nem jár más a fejemben, csak ez az átkozott daganat.

Természetesen kérdezni fogja: ha ennyire beteg, miért üldögél a kocsmában, és vedeli ezt az olcsó bort? Rádásul más számlájára. Ne haragudjon rám, és tekintse ezt a néhány deci bort alamizsnának egy haldokló koldus számára. Igaz, nem látszik rajtam, de az orvosok ezt állítják. Ne csodálkozzon, és ne emelje így a szemöldökét, mindjárt megmagyarázom, hagyjon csak innom egy korty bort, hátha megnyugszom kicsit, és el tudok kezdeni mesélni.

Tudja, krónikus prosztatagyulladásom van. Ezt réges-régen megállapították, de mint sok betegségnek, ennek sem voltak tünetei, ezért éltem vele, és nem tulajdonítottam jelentőséget neki. De a kor és az idegesség nagy úr. Az éjjel kellős közepén rohannom kell a wc-re pisilni. Viszont mihelyt kitolom a farkam a gatyámból, nem akar jönni semmi. Erőltetem, nyomom, és végül vékony sugárban indul a vizelet. S amint visszaérek az ágyba, megint rám jön az inger, és visszaroohanok. Reggel, ébredés után, hasonló a helyzet. Mi ebben az új? Semmi. Minden ötven fölötti férfi tapasztalja ezt. Végül több hónap halasztás és nyavalygás után megelégem ezt az állapotot, rászánom magam, és elmegyek az urológushoz. Ő is ötvenéves forma férfi, azzal kedveskedik, hogy járt Egyiptomban, és mennyire szeretne oda visszamenni. Közben kéri tőlem, hogy húzzam le a gatyámat, és hajoljak le. Jaj-jaj, ismerem a járást. Felvesz egy gumikesztyűt, és bedugja az ujját a seggembe. Nem fáj, de kellemetlen. Megállapítja, hogy tényleg prosztatagyulladásom van, ami világos jele a gyulladásának. Kéri tőlem, hogy feküdjem a vizsgálóágyra, és emeljem fel az ingemet. Vizsgálja a baloldali vesémet, és utána a jobboldalt. Ezt kicsit tovább tapogatja és nyomja. Csodálkozik, ultrahanggal kezdi felmérni. Kérdezi, hogy nem vettem-e észre dudorodást a jobboldalamon? Nemmel válaszolok. Leültet az íróasztalhoz, ír néhány receptet, és további vizsgálatokra küld – CT-re és

HALOTT

laborra. Kérdezem kicsit megijedve, minek ez? Megnyugtat, csak elővigyázatosságból, hogy megállapítsuk, mi ez a dudorodás, milyen fajtájú, de egyébként semmi ok az aggodalomra. Kimegyek a rendelőből, és elhatározom, hogy nem megyek sehova. Nem fogok megint órákig várni a laboratórium vagy a CT-vizsgálat szobája előtt. Csinálják ezt a primitív emberek, engem nem érdekel. Maximum kiváltom a recepteket, és kalap.

Felmegyek a lakásomba, leülök az ágy szélére, ahogy szoktam, amikor valami aggaszt. Kis idő után észlelem, hogy tapogatom a jobboldalamat, és kezdem én is érezni, hogy ez kicsit nagyobb, mint a bal. De ez lehet hárj is. Fene egye meg, meg kell csináltatnom a CT-vizsgálatot. Ha nem, akkor az aggodalom fog emészteni, és nem hagy nyugton az a gondolat, hogy valami baj van a jobb vesémmel.

Másnap felébredek hajnalban, éhes vagyok. Berohanok a konyhába, és jól teleeszem magam. Gyalog megyek a klinikára, a recepciónál alá kell írnom egy nyilatkozatot, amiben beleegyezem, hogy belém fecskendezzék a kontrasztanyagot. Te jó ég! Ennyire veszélyes ez az anyag? – kérdezem a recepciós lánytól. Próbál megnyugtatni, hogy csak azért, mert néhány betegnek, aki allergiától szenved, nem tanácsos beadni, de mivel nem vagyok allergiás, nincs mitől félnem. Leülök a radiológiai laboratórium folyosóján. Elöttem a falon rögzítve egy tábla, amelyre nagy betűkkel rá van írva: sugárveszély. Alatta egy kisebb, rajta utasítások a betegeknek, az első és legfontosabb, hogy a has-CT-nél éhgyomorral kell jönni, mert az evés eltorzíthatja a felvétel eredményét. A fene! Jól telezabáltam magam.

A laborból kikukkant egy kövér ápolónő, és kiabálja a nevemet: dr. Rashwan!

Csodálkozva és gyanakodva néz rám. Mít keres itt egy orvos? És miért nem jött be a szobába, és miért nem kérte egyik kollégájától, hogy azonnal vizsgálja meg, várakozás nélkül? Itt, ebben az országban, minden külföldiről, akinek a neve előtt szerepel ez a két betű (dr), feltételezik, hogy orvos. Eszükbe sem jut, hogy lehet jogász vagy közgazdász, vagy akár bölcsész-doktor is. Bent rájövök az ápoló és a technikus viselkedéséből, hogy tartanak tőlem. Gondolják, hogy valamelyik orvosi bizottság egyik tagja aljas módon betegnek álcázva jött ellenőrizni, és titokban vizsgálja egy beteg panaszát, akit valami sérelem ért. Rájátszom a helyzetre. Kezdek érdeklődni és kérdezősködni az ápolónőtől a munkakörülményekről, és a többi kollégáról. A nő készségesen és megijedve válaszol, hangsúlyozva, hogy minden rendben, és mindennel meg van elégedve. A vizsgálat eredménye, mondja a laborotechnikus, egy héten belül elektronikusan érkezik a beutaló orvoshoz.

Kimegyek a laborból, szaporítom a lépteimet hazafelé. Meleg van. A higanyszálak majdnem megközelítik a 38 fokot. Igaz, hogy ez a nap folyamán lesz, de délelőtt is lehet érezni a nap erejét. Útközben jut eszembe Jules Romains híres darabja: „Knock, avagy az orvostudomány diadala”. A francia író majdnem száz évvel ezelőtt rájött arra a megdöbbentő tényre, hogy az orvos érdeke mindenkivel elhitetni, hogy beteg, gyógyításra szorul, és ha nem veti alá magát kezelésnek, megdöglik. Betegek nélkül elveszíti az orvos a jelentőségét. Miközben egészségről és gyógyításról beszélnek, elemi érdekük, hogy több beteg legyen. Tehát el kell ültetni az aggodalmat az emberekben az egészségükért és szánalmas életükért. Enélkül nem rohangálnak, mint a mérgezett egér, a kórházakba, az orvosi rendelőkbe és a gyógyszerárakba. És én is, a nagy bölcs, beleestem ebbe a csapdába. Beteg lettem. Vagy legalábbis potenciális beteg, aki járkál az orvosok között, lesi a kegyüket, és beváltja a recepteket egymás után. Nyavalya! Mi lenne, ha élném az életem tovább, és nem vesztegetném az időt erre a marhaságra. Hány betegségem volt az utóbbi negyven évben, ami miatt nem mentem orvoshoz, nem vettem gyógyszereket, nem vesztegettem az időmet, és ezzel jobban jártam. Ha bemegegyek az orvosi világ ördögi körébe, akkor ennek nem lesz vége. És tényleg el fogok pusztulni. Nem ismerek senkit, akit elkezdtek piszkálni és gyógyítani, gyógyszerekkel tömni, és túlélte volna ezt a procedúrát. Biztos, hogy előbb vagy utóbb megdöglik.

Megérkezem a házhoz. A kapunál megállok. Nincs kedvem felmenni a második emeletre, ahol kis szobám vár rám. Ebben a lyukban élek 25 éve. Mít csináljak? Állok, és bámulok magam elé. Az utca üres, mindjárt dél lesz. Nincs az az örült, aki az utcán mászkál ebben a melegben rajtam kívül. Hova menjek most? Vagy hova menjek általában? Jó lenne, ha elpusztulnék minél hamarabb, s megoldódna ez a kérdés. Nem csak ez, minden kérdés és probléma (mors omnia solvit). Idegen vagyok idegen országban. Nem igazán ismerem sem a népet, sem a nyelvet, hontalan vagyok, személytelen, és így maradok halálomig. A szomjú-

ság és a nap mégis arra kényszerít, hogy árnyékot keressék, vagyis felmenjek a lakásba. A szobában szokásom szerint leülök az ágy szélére. Az ágy – ez a szó jelképes olyan képződményre, amely mostanában nem hasonlít semmiféle ágyhoz. Mihelyt leülök rá, vagy akár érintem, nyikorogni, nyöszörögni kezd, mintha szét akarna esni. A matrac közepén hatalmas mélyedés, amelyet nem tudok kikerülni, ha feküdni szeretnék. Minden reggel fájó háttal veszem tudomásul, hogy itt van, mint a dudor a jobb vesémben, de fordítva, befelé. Töprengek, vajon miért kért az urológus CT-vizsgálatot? Mi ez a dudor a jobb vesémben? Csak nem?! Kezdek aggódni. Ilyen tomográf vizsgálatot nem szoktak csak úgy kérni az orvosok! Hiába kérdeztem tőle, kitérő választ adott, ami megerősítette azt a benyomást, hogy valami nagy baj van. A szobában érzem a halál szagát, vagy mintha árnyékként besuhant volna, és leülne mellém az ágy szélére. Néz rám kárörvendően, és vár. Na, pajtás, olyan gyorsan nem fogok elpusztulni! Ráadásul hiába mosolyogsz, nem lesz nagy zsákmányod. Tudod-e, hogy nem félek tőled? Inkább, mint a legtöbben, a meghalástól. Emlékszem egyik rokonomra, aki tüdőrákban halt meg. Emlékszem, milyen fájdalmai voltak. Ahogy mondta egyszer nyögve, kibírhatatlan. Vagy, ahogy kifejezte: az elefántnak is sok. Ebben az esetben egyetlen gyógyszer, ami meg tudja állítani ezt a vad, láthatatlan állatot, a morfium. De szépséghibája, hogy pusztítja a maradék egészséges sejteket. Vagyis miközben csillapítja a kínokat, felgyorsítja az összeomlást. De legalább – mondom magamban hetykén, és szemem sarkából nézve az árnyékra: legalább bajtárs, meg fogom kóstolni a kábítószert, hiszen tudod, nem használtam ezeket egész életemben. A mocskok mosolyog gúnyolódva, jól tudja, hogy a látszatbátorságom ellenére belül félek, nagyon félek. Bár ne mentem volna orvoshoz! Akkor nyugtom maradna ebben a hátralévő pár hónapban vagy hétben. Tünetmentes vagyok, legalább jelenleg. Csodálkozom, hogy egyáltalán miért mentem orvoshoz. Amiatt a hülyeség miatt, hogy nem tudok rendesen pisilni, és gyakran kell menni a wc-re? Mi van, ha bepisilek, és nedves lesz a gatyám? Mi ez ahhoz képest, ami most megjelent. Buta vagyok és hiú. És tessék! Megkaptam a magamét! Ha semmiséért nyavalogysz, akkor adok neked igazi nyavalyát, mondta diszkréten a halál.

II.

Elballagok a klinikára a CT eredményéért. Egy hét eltelt azóta, amióta csinálták. Még reggel 7 sincs. Igyekszem korán menni. A meteorológiai előrejelzés szerint ma is megközelíti a hőmérséklet a 39-et. Ez majdnem a szokásos, hiszen augusztus eleje van. Valójában nem ez az elsődleges oka annak, hogy korán rohanok, hanem az, hogy megtudjam, mi lapul a jobb oldalamon.

Félelem és szorongás fészkei magát belém. Mi az új ebben? Hogy nem tudok már uralkodni rajta. Bánom, hogy elkezdtem az egész procedúrát. Elmegy az idő. Elmegy az egész élet erre, hogy odamegyek a rendelőbe és várok két órát, és utána a laborba, és várok megint, és így megy az élet, az egész élet. Ráadásul a félelem és a rossz sejtések egyre inkább elhatalmasodnak rajtam. Miért kért az orvos ennyi vizsgálatot, ha nincs semmi baj? És ha van valami, mit kezdek vele? Nem akarok semmiféle gyógyszert beszélni. Elég beteg a májам.

Megérkezem a klinikára, átvesszem az eredményt, és mindjárt fordulok vissza. Az utcán kinyitom a borítékot, benne egy papír és CD-lemez. A papíron a diagnózis. Olvasom, de nem értek semmit. A szöveg tele van szakkifejezésekkel. Az ördögbe is, mi ez az ákombákom?

Otthon felhívom az urológust, megkérdezve, mikor mehetek, hogy megmutassam a leletet. Meglep, hogy az asszisztensnő kedélyesen beszél velem, mondván, hogy az orvos tegnapelőtt várt rám. S amikor említem, hogy éppen ma kaptam meg az eredményt, elismétli, amit tudtam a laborból, hogy elküldték a leletet e-mailben. Az asszisztensnő hangjából rosszat sejtek. Tele szokatlan kedvességgel és együttérzéssel. Miért? – nem értem. Az orvosok és az asszisztensek a közrendelőekben nem szoktak csak úgy kedvesek lenni. Attól félek, hogy ez nagy bajt jelez. Kéri, hogy másnap reggel fél 8-kor legyek a rendelőben. A megadott időpontban állok az ajtó előtt. Kopogok, az asszisztensnő beenged, annak ellenére, hogy kint nyolc-tíz páciens várakozik. Az orvos is kedvesen fogad. Ez növeli bennem a félelmet. Beszél, beszél, és mellékesen,

halkan dobja a bombát: a CT megerősítette a diagnózisom. A jobboldali veséjében 8 cm-es daganat van, és minél előbb el kell távolítani. Az orvos könnyedén és halkan mondja ezt, hezitálás és együttérzés nélkül. Mintha értesítene egy holnapi kirándulásról, vagy meghívna egy csésze kávéra, vagy ajánlana egy kellemes estét a színházban. Bámulok rá, és elhomályosodik előttem a jelenet. Látom, valaki mozgatja a száját, de igazából nem értem, mit mond. Amikor magamhoz térek, kérdezem én is halkan és nyugodtan: milyen daganat? Válaszol anélkül, hogy rám nézne: sajnós, rosszindulatú. Ez remek, gondolom, és én is messzire nézek, valahova el.

A szoba falai tiszta fehérek, és ez most nagyon irritál. Idegen és ellenséges minden. A fény, a számítógép, az orvos, az asszisztenső. A helyiség tárgyai közömbösek, és az emberek is. Mi ez? Rossz álmom? Jó lenne, ha az volna. De az orvos hangja újra rám koppint: Attól tartok, hogy áttétele van a tüdőben. Ezért ismét el kell menni a laborba, új CT-t csináltatni, de ezúttal a mellkasáról.

Mondani akarom neki: hagyd abba ezt a marhaságot! Nem fogom folytatni ezt a játékot! Nem érdekel! Kimondta a halálos ítéletet. Rosszindulatú daganat a jobb vesémben, áttétel a tüdőmben. Akkor mit akar? És ezek után folytassam a vizsgálatokat, a rohanást és a rettegést? Abszurdum. Minek, ha a kocka el van vetve? Megdöglöm és kész. Hagyjatok békén. De közben átveszem tőle a beutaló papírt, és kimegyek a szobából.

Az utcán nézek az emberekre. Mennek mellettem, jönnek velem szemben. A közeli preszszóból hangos éneklés hallatszik:

*Az első villamos már elindult felé.
Csilingel, amerre jár.
Az első villamosra vár a napsugár.
Hosszú volt az éjszaka,
Álmosan néz rá a lány.
Szemében még különös álma jár.
Az első villamosra vár a napsugár, a napsugár.*

Ja! Milyen első villamos, és milyen napsugár, kedves barátom? Vesedaganatom van, 8 cm, és ki kell venni a vesémet! És te beszélsz az első villamosról és az álmokról? Emberek! Így megdöglöm! Szeretném elmesélni nekik, mi történt velem. Szeretnék kiabálni, és értesíteni mindenkit: Emberek! Vesperákom van, és lehet, hogy a tüdőmbe is átterjedt! Ismétlem a mondatot számtalanszor. Nézem a velem szemben jövőket, és mondom nekik. Az emberek csodálkoznak, de nem tulajdonítanak jelentőséget egy külföldi hülyének, aki kuruttyol valamit tört magyarsággal.

Egy nappal ezelőtt tök egészséges voltam, vagy legalább nem tudtam a nyavalyámról. Tüneteim nincsenek, fájdalmaim nincsenek. Nem jobb lett volna, ha maradok úgy, vesztetg? A nem tudás megmenti az embert a szomorúságtól és a szorongástól. És most, hogy tudom, hogy súlyos beteg vagyok, mire mentem vele? Mondják, ez jó, mert elkezdik kezelni. Nem tudják a marhák, hogy nem megyek sehova. Sem orvoshoz, sem gyógyszertárba, sehova. A maradék kevés időt a leghűségesebb barátommal töltöm, magammal. S ha meghalok, akkor hagyjatok meghalni békésen az ágyamban. Nem akarok kórházba menni, és ott megdögleni egy kórteremben, ahol az ember elveszíti a személyiségét, a privát szféráját, a lelkét. Ezt a procedúrát másnak hagyom, annak, aki félti a szaros életét, és kapaszkodik belé, mint megveszett kutya a lerágott csontba. Nekem elég volt. Ez a projekt a kezdet kezdetén bukkott volt. Sötét és megalázó. A sors rosszindulatú volt velem. Első pillanattól kezdve kimutatta foga fehérjét. Kegyetlenség, gyűlölet és nyomorúság. Akkor mi a bánatot veszítenék?

Hogy most meghalok, rendjén van. Az lett volna a meglepő, ha a sors ezúttal kegyes lett volna velem. Így kellett lenni. Szenvedni, megaláztatni, és meghalni fiatalon. Így kellett lenni. Beszélnek az Istenről és a mindenható kegyelméről. Most mutassátok nekem, emberek, ezt a mindenhatót.

Emlékszem az egyiptomi mitológiára, amely elmagyarázza, miért olyan gonosz a világ. Úgy szólt a legenda, hogy két isten akarta megteremteti ezt a világot. Az egyikük a jó, a másik a gonosz isten. Amikor nem tudtak békésen dűlőre jutni, megállapodtak, hogy harccal viszik végbe a döntő játszmát. Szembeszálltak egymással, és harcoltak éjjel, nappal. És a hetedik napon a gonosz isten győzedelmeskedett a jó fölött, és megteremtette a világot. A le-

genda végén elhangzik ez az örök igazság: ezért olyan a világ, amilyen. Nem lesz jobb soha. Marad örökkön örökké a szenvedés, a kegyetlenség és a gyűlölet földje.

Járkálók az utcán, és rájövök, hogy az egyiptomi legenda közelebb áll az igazsághoz, mint a modern vallások. Jobban megközelíti a valóságot, mint a hazug állítások a jó és megható istenről, aki gondoskodással kíséri az életünket.

Hazaérek. Gyorsan levetkőzöm, és lefekszem az ágyba. Bámulok a plafonra, és csodálkozom. Pár óra alatt megváltozott a világ, megváltozott minden. Hivatalosan és visszavonhatatlanul élő halott lettem. Felriadok a telefon hangjára. Felveszem. A túloldalon a házi orvosnő érdeklődik az eredményről. Röviden elmesélem. A nő próbál vigasztalni, naiv és semmitmondó érvelésekkel. Megüti a fülemet egyik mondata: „De ha jól megnézzük a dolgot, akkor mondhatom, mázlid van, hiszen korán felfedezték a daganatot.” Korán? Milyen korán? – kérdezem bosszankodva. A daganat átmérője 8 cm, vagyis a vesém majdnem kétharmada. Akkor milyen korán? Ekkora méretű nem lehet, hogy egyik napról a másikra alakult ki. Félbeszakítom a mondatot, nem akarom megbántani, és hanyagsággal vagy hozzá nem értéssel vádolni. Érzem, hogy a nő el akarja hártítani magáról a felelősséget, hiszen az utóbbi félévben számtalanszor megvizsgált, és nem gyanakodott semmire, annak ellenére, hogy a dudor a jobboldalon szabad szemmel is látható. Vajon miért? Ennyire képzetlen és buta? Vagy egyszerűen azt gondolta, hogy ez háj, miután a súlyom meghaladta a 85 kilót. Kéri, hogy ugorjam be hozzá a rendelőbe, hogy megmutassam a leleteket. Mormolok valamit, és leteszem a kagylót. Menj a pokolba, buta liba. Nem megyek sehova. Szeretnék aludni hosszan, bánat nélkül, gondolkodás nélkül, emlékek nélkül. Rájövök, hogy most két napja nem foglalkoztat semmi, kivéve a betegségem. És az a gyanúm, hogy így marad halálomig. Már nem gondolok sem az írásra, sem a nőkre, sem a világra. Beszűkül a tudat erre a kis pontra, a betegségre, és ez bosszantó és zavarba ejtő. A halál szelleme uralkodik. Jó lenne messzire menni, és ott meghalni, ahol nem ismer senki. Hosszú ideje álmodom erről. Hogy meghalok idegen földön, ahol sem rokonok, sem ismerősök, sem emlék. Jó lenne, ha nem maradna utánam jel, hogy itt jártam ezen a világon. Jó lenne. Nem is születtem, nem is haltam meg, nem is léteztem. De most nincs rá lehetőség. Nincs rá idő, keresni egy új földet vagy új országot.

Visszaülök az ágy szélére, és bámulom az ablakot. Nyár van. Madarak röpködnek a fán, autók suhannak. A világ nem akar tudomást venni a fájdalmaimról. Nézek az égre, és sírok. Hát ha valaki vagy valami megkegyelmez nekem, és megmondja, mit jelentsen az egész. Mi lesz, azt nem tudom. Amit tudok, hogy keserves idő vár rám. Egyre inkább elhatalmasodik rajtam a betegség, a daganat nagyobb lesz, és kínzó is. Nézek az égre, mormolom a rég elfelejtett mondatokat. Talán közhelyek, talán lerágott csontok, de örök igazságok ezek: a világ olyan, amilyen, az élet olyan, amilyen, igazságtalan és vak. Az istenek – ha vannak – szintén. A természet az abszurditás és az ambivalencia játéktere, nem ismer kegyelmet, megbüntet amiatt, mert szenvedtem. A szomorúság, a szorongás és a stressz kialakította a daganatot, és ahelyett, hogy kártérítést kapnék az istenektől, vagy a sorstól, vagy a természettől, büntetnek a szenvedésemért. Az abszurditás, a vakság és a kegyetlenség netovábbja. Hogyan lehet ez? – kérdezem magamtól. És a válasz közönséges és régi: ez a világ. Ha nem tetszik, ki kell menni belőle, öngyilkosnak lenni vagy semmivé válni. De ha nem vagy rá képes, el kell fogadni ezt az örök igazságot.

Kinézek az ablakból, sötét van. Felállok az ágy széléről, és lefekszem. Hallom a hangomat, ismételten suttogja ezt a félelmetes mondatot: *boldog vagyok és halott... boldog vagyok és halott... boldog vagyok és halott... boldog vagyok és halott... boldog vagyok és...* ■■■

Dr. Rashwan Mohamed: egyiptomi filozófus. Kairóban született. Nemes földbirtokos családból származik, az ötvenes évek elején, Nasszer katonai puccsa után (1952) elvették a család birtokát. Hazájában és külföldön közismert éles kritikája az iszlámmal szemben, amelyben rámutat az iszlám brutalitására és veszélyeire. Számtalan újságban és folyóiratban jelentek meg írásai. Írásai miatt több ízben kényszerült elmenekülni Kairóból Bejrútba és Londonba, halálos fenyegetések után. Az iszlám és a terrorizmus kapcsolatáról szóló egyik cikke (*Miért van kudarcra ítélve a terrorizmus elleni harc*, 2002) miatt Magyarországon is feljelentette a muzulmán közösség elnöke, közösség elleni izgatás vádjával. Az ügyészség végül ejtette a vádat Fodor Gábor (SZDSZ) 2003. decemberi parlamenti interpellációja után. A legfőbb ügyész, Polt Péter válaszában bocsánatot kért a filozófustól.